

Fauna vertebrada trobada a cavitats de Sant Llorenç del Munt i serra de l'Obac

Miquel Nebot, Teresa Hdez.-Ruiz, Julià González, Manel Llenas
Secció Villalta de Paleontologia i Arqueologia.
Federació Catalana d'Espeleologia

Resum

Els darrers anys i dins de l'activitat pròpia de l'espeleologia, s'han dut a terme un seguit de tasques que han permès inventariar un bon nombre d'espècies d'amfibis (urodels i anurs), mamífers (insectívors, quiròpters, lagomorfs, rosegadors, artiodàctils i carnívors) i aus.

Un nombre elevat d'espeleòlegs de diversos grups han explorat més de 50 cavitats i han col·laborat en aquest estudi aportant dades.

L'objectiu és posar a l'abast dels investigadors aquests materials, de vegades poc accessibles, per a l'estudi de les faunes actuals, subactuals i fòssils que guarden les cavitats.

Paraules clau

Vertebrats, cavitats, espeleologia, Sant Llorenç del Munt i serra de l'Obac

Resumen

Fauna vertebrada hallada en cavidades de Sant Llorenç del Munt y sierra de L'Obac

En los últimos años y dentro de la actividad propia de la espeleología, se han realizado una serie de tareas que han permitido inventariar un buen número de especies de anfibios (urodelos y anuros), mamíferos (insectívoros, quirópteros, lagomorfos, roedores, artiodáctilos y carnívoros) y aves.

Un número elevado de espeleólogos de varios grupos han explorado más de 50 cavidades y han colaborado en el presente estudio aportando datos.

El objetivo es poner a disposición de los investigadores estos materiales, a veces poco accesibles, para el estudio de las faunas actuales, subactuales y fósiles que yacen en las cavidades.

Palabras clave

Vertebrados, cavidades, espeleología, Sant Llorenç del Munt y sierra de L'Obac

Abstract

Vertebrate fauna found in cavities in Sant Llorenç del Munt and Sierra de L'Obac

In recent years and as part of caving activities, a number of tasks have been carried out that have enabled inventories to be made of a good number of species: amphibians (frogs and urodeles), mammals (insectivores, bats, lagomorphs, rodents, artiodactyls and carnivores) and birds.

A large number of cavers from various groups have explored more than 50 cavities and cooperated with this study by providing data.

The objective is to make these materials, which are often rather inaccessible, available to researchers for the study of present and recent fauna and fossils found in the cavities.

Key words

Vertebrates, cavities, caving, Sant Llorenç del Munt and Sierra de L'Obac

Introducció

Les coves i els avencs de Sant Llorenç del Munt i l'Obac són llocs de trobada d'un important registre de la fauna que hi ha viscut i viu en aquest territori.

En les nostres exploracions subterrànies, és freqüent observar exemplars vius, cadàvers o restes òssies en la majoria dels casos de fauna que hi viu o que ha estat dipositada en aquestes cavitats.

L'interès de molts espeleòlegs per identificar i donar a conèixer aquesta fauna va motivar la presentació del projecte Recerca i estudi del registre de la fauna descoberta a les cavitats del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac a la Direcció del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac.

La Gerència d'Espais Naturals, a través de la seva Oficina Tècnica, va informar favorablement sobre aquest projecte, i s'inicià així la recopilació de dades que es presenten en aquest treball.

En la VI Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac ja vam presentar una comunicació sobre els mamífers trobats a les cavitats del massís (NEBOT i HERNÁNDEZ, 2007), en el qual se citen noves troballes i referències bibliogràfiques antigues.

El treball de BROS i GUINART (2002) ha estat una important font bibliogràfica, amb l'actualització del catàleg de la fauna vertebrada del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac.

Material i mètodes

Des de fa temps, durant les nostres visites a les cavitats del massís havíem anat observant i registrant la fauna que s'hi trobava. Altres companys també mostraven aquest interès i ens informaven de les seves descobertes. Totes aquestes dades s'han anat recollint en la Secció Villalta de la Federació Catalana d'Espeleologia.

L'estiu del 2012 des de la Federació es proposa el projecte ja esmentat, amb un protocol bàsic que caldrà anar adaptant.

La metodologia de treball es basa en les observacions i la fotografia com a mitjà habitual i es tenen sempre en compte consideracions com ara les següents:

- Respectar la hibernació dels ratpenats no accedint a la zona de colònies ni molestant els exemplars aïllats. Cal recordar que totes les espècies de ratpenats estan protegides per di-

verses normatives tant en l'àmbit català com en l'europeu.

- No capturar fauna viva, amfibis principalment, sinó fotografiar-los tot respectant el seu habitat.

- No recuperar ni desplaçar del seu lloc original els cadàvers i les restes òssies d'exemplars amb connexió anatòmica i protegir-los amb un cercle de pedres o de cinta de senyalització. El mitjà utilitzat per determinar-los serà la fotografia. Aquestes restes són d'interès principalment per dos motius:

- En primer lloc, cal que l'espeleòleg s'acostumi a veure i respectar aquestes restes com un element més dins de l'ecosistema subterrani.

- En segon lloc, la tafonomia, ciència que estudia els processos de fossilització, se serveix d'aquestes restes per observar la seva evolució i comparar-la amb les restes fòssils.

Esporàdicament, es recol·lectaran restes òssies de fauna actual per a la seva determinació.

- En cap cas, remoure o recollir restes que siguin arqueològiques o paleontològiques. Els encarregats de fer aquests treballs són els professionals, que han de disposar dels permisos i les autoritzacions corresponents.

Els materials faunístics es troben dipositats a la Secció Villalta de la Federació Catalana d'Espeleologia, en el seu departament de l'Institut Català de Paleontologia (ICP) a Sabadell.

Resultats

Seguidament, es relacionen els tàxons amb les cavitats agrupades per municipis on han estat trobats.

Amfibis

URODELS

Salamandra (Salamandra salamandra). Avenc de Can Torras (Matadepera). Avenc de la Carbonera (Sant Llorenç Savall) i avenc del Montcau (Mura).

Tritó verd (*Triturus marmoratus*). Avenc del Montcau (Mura).

ANURS

Reineta (*Hyla meridionalis*). Avenc del Daví (Sant Llorenç Savall).

Gripau comú (*Bufo bufo*). Avenc de l'Aladernar (Castellar del Vallès). Avenc de Can Torras

(Matadepera). Avenc de la Canal de la Revella (Sant Llorenç Savall). Avenc del Montcau (Mura).

Aus

Hi ha diverses restes òssies pendents de determinar. Cova de l'Aigua (Castellar del Vallès). Cova dels Camí i cova Cendrera (Mura). Cova de les Cases (Rellinars). Cova de l'Escaleta, cova del Llor i cova del Salomó (Sant Llorenç Savall). Forat de la Geneta (Matadepera).

Insectívors

Musaranya comuna (*Crocidura russula*). Avenc de l'Espluga (Mura).

Quiròpters

Ratpenat de ferradura gran (*Rhinolophus ferrumequinum*). Avenc del Daví (Sant Llorenç Savall). Avenc de l'Espluga i coves de Mura (Mura).

Ratpenat de cova (*Miniopterus schreibersii*). Avenc del Daví (Sant Llorenç Savall).

Rosegadors

MÚRIDES

Ratolí de bosc (*Apodemus sylvaticus*). Avenc del Cavall (Matadepera).

ARVICÒLIDS

Restes per determinar. Avenc de l'Aladernar (Castellar del Vallès).

ESCIÚRIDES

Esquirol (*Sciurus vulgaris*). Avenc de l'Aladernar i avenc de l'Obaga de l'Illa (Castellar del Vallès). Avenc Quim Solbas (Sant Llorenç Savall).

Lagomorfs

Conill (*Oryctolagus cuniculus*). Cau d'en Banyeta, cova del Carquinyoli, cova Cendrera, cova del Frontal, cova dels Innocents, forat de les Mosques, cova dels Óssos, cova de la Roureda i cova del Tronc Sec (Mura). Forat del Bolet, cova del Bosc de les Parets, cova de la Canal de la Pedrera, cova de la Canal Fonda i cova del Mal Pas de Can Pobla (Matadepera). Cova de les Cases (Rellinars). Foradades del Diable, cova de l'Escaleta i

cova del Salomó (Sant Llorenç Savall). Cova Oest (Gallifa) i cova del Tossal de l'Àliga (Rellinars).

Llebre (*Lepus europaeus*). Cova AREC i cova del Mal Pas de Can Pobla (Matadepera). Cova del Carboner, cova dels Innocents, cova de Maig, cova del Replà, cova de Sant Esteve i cova del Tronc Sec (Mura). Foradades del Diable i cova Torta (Sant Llorenç Savall).

Artiodàctils

Senglar (*Sus scrofa*). Avenc del Cavall, cova del Mal Pas de Can Pobla i cova dels Obaguets (Matadepera). Avenc del Daví (Sant Llorenç Savall). Avenc de la Punta de les Saleres (Mura). Avenc de la Serra de la Daina (Terrassa).

Cabra (*Capra hircus*). Avenc Quim Solbas (Sant Llorenç Savall). Cova del Sot de l'Infern (Mura).

Ovicaprins. Cau d'en Banyeta, cova de les Bresques, cova de l'Esquirol-Roureda, balma dels Óssos, cova dels Óssos, forat del Parc, cova del Replà i cova de la Roureda (Mura). Avenc de les Boades i cova del Tossal de l'Àliga (Rellinars). Balma del Boscater, forat de la Geneta i cova del Mal Pas de Can Pobla (Matadepera). Cova de l'Escaleta, cova del Pou, avenc Quim Solbas i cova Simanya (Sant Llorenç Savall). Avenc de l'Obaga de l'Illa i sot dels Rocs (Castellar del Vallès).

Cérvol (*Cervus elaphus*). Avenc de l'Aladernar (Castellar del Vallès).

Bou (*Bos taurus*). Avenc de l'Obaga de l'Illa (Castellar del Vallès).

Carnívors

Gos (*Canis familiaris*). Avenc de les Boades (Rellinars). Avenc de la Falconera (Mura). Cova Torta (Sant Llorenç Savall).

CÀNIDS

Restes per determinar. Avenc del Boscater (Castellar del Vallès). Foradades del Diable (Sant Llorenç Savall).

Guineu (*Vulpes vulpes*). Cova de l'Aigua (Castellar del Vallès). Cova AREC (Matadepera). Foradades del Diable (Sant Llorenç Savall).

Ós bru (*Ursus arctos*). Cova Simanya (Sant Llorenç Savall).

Mostela (*Mustela nivalis*). Avenc del Montcau (Mura).

Toixó (*Meles meles*). Forat dels Ginebrers (Rellinars). Balma de la Pedrera (Matadepera).

Geneta o gat mesquer (*Genetta genetta*).
 Avenc de l'Obaga de l'Illa (Castellar del Vallès).
 Gat (*Felis catus*). Forat de la Casavella (Villarriessa).

Primats

Home (*Homo sapiens*). Cova dels Innocents i coves de Mura (Mura).

Taula 1. Relació de la fauna descoberta a les cavitats explorades

Tàxons / Cavitats	<i>Salamandra salamandra</i>	<i>Triturus marmoratus</i>	<i>Bufo bufo</i>	<i>Hyla meridionalis</i>	AUS	<i>Crocidura russula</i>	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	<i>Miniopterus schreibersii</i>	<i>Sciurus vulgaris</i>	<i>Apodemus sylvaticus</i>	ARVICOLIDS	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	<i>Lepus europaeus</i>	<i>Sus scrofa</i>	OVICAPRIDS	<i>Capra hircus</i>	<i>Cervus elaphus</i>	<i>Bos taurus</i>	CANIDS	<i>Canis familiaris</i>	<i>Vulpes vulpes</i>	<i>Ursus arctos</i>	<i>Mustela nivalis</i>	<i>Meles meles</i>	<i>Genetta genetta</i>	<i>Felis catus</i>	<i>Homo sapiens</i>
AIGUA, cova de l'					■																■						
ALADERNAR, avenc de l'			■					■		■							■										
AREC, cova												■										■					
BANYETA, cau d'en												■			■												
BOADES, avenc de les															■						■						
BOLET, forat del												■															
BOSC DE PARETS, cova del												■															
BOSCATER, avenc del																				■							
BOSCATER, balma del															■												
BRESQUES, cova de les															■												
CAMÍ, cova dels					■																						
CAN TORRAS, avenc de	■	■																									
CANAL DE LA PEDRERA, cova de la												■															
CANAL DE LA REVELLA, avenc de la			■																								
CANAL FONDA, cova de la												■															
CARBONER, cova del													■														
CARBONERA, avenc de la	■																										
CARQUINYOLI, cova del												■															
CASAVELLA, forat de la																									■		
CASES, cova de les					■							■															
CAVALL, avenc del									■					■													
CENDRERA, cova					■							■															
DAVÍ, avenc del				■			■	■						■													
DIABLE, foradades del												■	■						■		■						
ESCALETA, cova de l'					■							■			■												
ESPLUGA, avenc de l'						■	■																				
ESQUIROL-ROUREDA, cova de l'															■												
FALCONERA, avenc de la																					■						

Discussió

Tot i que ja es disposa d'un bon nombre de dades, encara resten moltes cavitats, faunísticament parlant, per explorar. D'altra banda, a les cavitats on s'ha observat fauna, caldrà fer-ne un seguiment per veure'n l'evolució.

Com a resultats d'aquest treball podem avançar la descoberta de restes de ratpenat de cova (*Miniopterus schreibersii*) anellats a l'avenc del Daví i trobats morts a l'avenc de l'Esquerrà (Olesa de Bonesvalls) al massís de Garraf-Ordal. Aquestes troballes confirmen les observacions sobre els moviments estacionals dels ratpenats de l'avenc de l'Esquerrà (LÓPEZ-ROIG *et al.*, 2012).

S'han trobat diverses restes de llebre europea (*Lepus europaeus*) en algunes coves del massís. Aquesta espècie no havia estat citada fins ara al massís segons la distribució actual de la llebre extreta del llibre *Els grans mamífers de Catalunya i Andorra* (RUIZ-OLMO i AGUILAR, 1995), motiu pel qual seria interessant saber l'antiguitat d'aquestes restes.

Al forat de la Casavella (Vacarisses), s'ha trobat un crani de fèlid que ha estat determinat com a gat domèstic (*Felis catus*), però la seva talla més gran ens fa considerar l'observació de RUIZ-OLMO i AGUILAR (1995, p. 110): «En alguns casos, com ara el de Sant Llorenç del Munt, s'han observat gats amb aparença salvatge (J. Real, com. per.), encara que malauradament no s'ha pogut comprovar si pertanyen a la forma pura».

S'estan estudiant les restes d'un cànid de talla gran i aparença antiga trobades a l'avenc del Boscater (Castellar del Vallès) per determinar si podria tractar-se de les restes d'un llop (*Canis lupus*). El fet que no es disposi del crani en dificulta la classificació.

La troballa molt esporàdica de restes humanes ens confirma el valor arqueològic de moltes coves del massís. Aquestes troballes s'han de comunicar a la Direcció del Parc Natural i a la Direcció General del Patrimoni Cultural.

La recerca de nova fauna en noves cavitats ens permetrà tenir una visió més àmplia de l'ecologia de les espècies que han ocupat aquests espais tant en el passat com en el present.

Cal fer bons treballs fotogràfics i observacions precises, sempre respectant tant com sigui possible la fauna i els seus hàbitats, per

tal de poder seguir ampliant el registre que s'està portant a terme.

L'objectiu d'aquest treball és posar aquests materials, de vegades poc accessibles, a l'abast dels investigadors per a l'estudi de les faunes actuals, subactuals i fòssils que guarden les cavitats.

Agraïments

A la Direcció del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac i a l'Oficina Tècnica de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona.

A tots els espeleòlegs que han col·laborat en la recerca.

A Jordi Guillemot per la notable aportació de materials descoberts.

Als fotògrafs i altres participants de l'Espeleodijous per la tasca realitzada en les exploracions.

A Josep M. Victoria per coordinar Espeleodijous i mostrar l'activitat realitzada a través de l'Espeleobloc.

Al Dr. Joan Madurell per la seva col·laboració.

I a Eulàlia Almuzara pel seu treball d'inventari.

Bibliografia

BROS, Vicenç; GUINART, Daniel (2002): «Actualització del catàleg de la fauna vertebrada del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac: recull bibliogràfic preliminar». Dins: *V Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Barcelona: Diputació de Barcelona; Monografies, núm. 35; p. 151-156.

LÓPEZ-ROIG, Març BAYER, Xavier; SERRA-COBO, Jordi (2012): «Els ratpenats de l'avenc de l'Esquerrà i els seus moviments estacionals». Dins: *VI Monografies del Garraf i d'Olèrdola*. Barcelona: Diputació de Barcelona; p. 86-93.

NEBOT, Miquel; HERNÁNDEZ, Teresa (2007): «Mamífers trobats a les cavitats de Sant Llorenç del Munt i l'Obac». Dins: *VI Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Barcelona: Diputació de Barcelona; p. 121-124.

RUIZ-OLMO, Jordi; AGUILAR, Àlex (1995): *Els grans mamífers de Catalunya i Andorra*. Barcelona: Lynx Edicions. 246 pàgines.